

Kungl. Krigsvetenskapsakademien

Datum
2025-11-07

KKrVA beteckning
13/2025

Sida 1 (4)

Förvarsdepartementet
103 33 Stockholm

Ert tjänsteställe, handläggare

Ert datum

Er beteckning

Vårt tjänsteställe, handläggare, tfn, e-post

Vårt föregående datum

Vår föregående beteckning

Andre sekreterare Johan Lindevall

Kungl. Krigsvetenskapsakademiens yttrande över betänkandet ”Redo! En utredning om personalförsörjningen av det militära försvaret” (SOU 2025:86)

Kungl. Krigsvetenskapsakademien har tagit del av rubricerat betänkande och beslutat avge följande yttrande.

Akademien anser att utredaren har gjort en gedigen genomgång av det rådande personalförsörjningssystemet och kommer med ett antal högst relevanta förslag till åtgärder för att förbättra systemet som Akademien principiellt ställer sig bakom (med några utvecklade synpunkter som framkommer i genomgången av förslagen nedan).

Utredaren har i sitt arbete fokuserat på åtgärder som kan vidtas skyndsamt inom gällande personalförsörjningssystem före långsiktiga systemförändringar. I uppdraget har inte ingått att studera en ökning av värnpliktsvolymen i en utökad krigsorganisation och det torde därmed i ett nästa steg föreligga ett behov av en utredning inom ramen för ett nytt försvarsbeslut. I ett sådant arbete kommer denna utredning att kunna utgöra en mycket god grund.

Flera av utredningens förslag pekar mot ett ökat behov av värnpliktiga inom ramen för nuvarande krigsorganisation, t ex för krigsplacering i andra befattningar än den ursprungliga uttagningen, användningen i beredskapsuppgifter eller tillkommande nya krigsförband. En nyckelfråga blir därmed förslag i utredningen som pekar mot en utökning av de krigsbefattningar som ligger till grund för uttagning vid mönstring, t ex genom att krigsorganisationen i större utsträckning tillförs personalersättningsförband och krigsplacering i personalreserven. En särskild fråga är även utskrivningen av antalet plutonsbefälsvärnpliktiga som borde övervägas att öka, bl a genom dess viktiga grund för rekrytering av officerare och reservofficerare.

I utredarens förslag om reservofficerare, gruppbefäl, soldater och sjömän samt Försvarmaktens civila arbetstagare belyses frågan om tjänstgöringsskyldighet, utan föregående planering, vid särskilda skäl som aktivering och beredskapshöjningar inom

Postadress
Teatergatan 3, 1 tr
111 48 Stockholm

Besöksadress
Teatergatan 3, 1 tr
111 48 Stockholm

Bankgiro
5784-8806

Org. nr
262000-1152
Säte
Stockholm

Webbsida
www.kkrva.se
E-post
info@kkrva.se

ÖB:s mandat. Här anser Akademien att det behöver utredas om det ska regleras i författning, och inte som nu enbart i kollektiv- eller anställningsavtal (och regleras lika för de olika personalkategorierna).

Kungl. Krigsvetenskapsakademien har givits möjlighet att stödja utredningen i ett gemensamt seminarium vilket uppskattas mycket.

Akademiens yttrande har beretts inom Akademien och beslutats av dess presidium. Yttrande berör i det följande utredarens förslag med kommentarer.

Utredningens förslag

Värnpliktiga med nyckelkompetenser

Många värnpliktiga bedöms genom utbildning och arbete erhålla förmågor som de inte hade vid mönstringen (körkort, läkarexamen etc.) och därmed är det ett positivt förslag av utredningen att tillvarata möjligheten att kunna uppdatera kompetenser vid ett senare tillfälle och i förekommande fall krigsplacera värnpliktiga på befattningar där deras civila kompetens bättre tas till vara. Det stödjer strävan att ur värnplikten mera flexibelt kunna utnyttja samhällets bredare förmågor. Som väl framkommer i utredningen är Försvarmaktens behov av nyckelkompetenser och bristkompetenser sedan mycket bredare än enbart knutet till värnpliktiga. Det är rimligt att som utredningen berör utveckla möjligheten att nyttja alla olika personalkategorier för att tillgodose detta behov (förslaget om införande av kategorin tidvis tjänstgörande civila anställda är en del av detta). Frågan om Försvarmaktens, eller kanske snarare hela totalförvarssektorns, behov av nyckelkompetenser är ett mycket vidare uppdrag än utredningens och därmed en fråga som behöver utredas närmare.

Att använda värnpliktiga i beredskapsuppgifter

Utredningen tar i förslaget att utvidga möjligheten att använda värnpliktiga i beredskapsuppgifter sin grund i förslag från försvarsberedningens rapport och det är välbetänkt. Genom att Försvarmakten ges möjligheten att till den "ordinarie" grundutbildningen (som normalt avslutas med en grundläggande krigsförbandsövning), lägga till ett skede där det färdigutbildade förbandet används för beredskapsuppgifter, ges möjligheten att avlasta anställda förbands verksamhet (som i säkerhetstjänst, flygbastjänst, sjöövervakning mm). Detta är ytterligare ett motiv för att öka mängden värnpliktiga som genomför grundutbildning och därmed lösa fler beredskapsuppgifter än vad som är möjligt idag. Förslaget ökar därmed Försvarmaktens handlingsfrihet.

Öka antalet dagar för beredskapstjänstgöring

I dag är antalet dagar som en värnpliktig kan användas för beredskapstjänstgöring (det som regeringen kan besluta vid krigsfara) 180 dagar under den värnpliktiges livstid (lagen kommer från 1941 då det fanns mycket större volymer värnpliktiga). Utredningens förslag att 180 dagar i stället ska vara gränsen för varje enskilt tillfälle ökar regeringens handlingsfrihet och är välbetänkt.

Kvarstående värnplikt vid höjd beredskap och förlängd värnplikt för officerare

Utredningen föreslår att värnpliktiga som kallats in till krigs- eller beredskapstjänstgöring och som fyller 47 år under tiden för tjänstgöringen ska fortsätta tjänstgöra, trots att de uppnått åldern då värnplikten skulle ha upphört. Det är en förnuftigt korrigering av regelverket.

Utredningen föreslår att förtidsavgångna yrkes- och reservofficerare ska vara värnpliktiga upp till 70 års ålder, dvs den ålder då totalförsvarsplikten gäller. Detta är klokt. Om yrkesofficerare utifrån sin anställning kan vara krigsplacerade när de är över 47 år, torde det vara möjligt att även krigsplacera förtidsavgångna över 47 år. Detta bör dock inte vara ett hinder för förtidsavgångna yrkesofficerare att i stället anställas som reservofficerare.

Krigsplacering av värnpliktiga i personalreserven

Bakgrunden är att en värnpliktig som inte tjänstgjort på tio år "skrivs ut" från sin värnplikt, uppgifterna om användbarheten raderas och möjlighet att åter kalla in försvinner. Det är olyckligt och därmed logiskt att utredningen föreslår att denna regel tas bort och att 47 år blir den enda slutåldern s a s. Förslaget är bra då det gör det möjligt för Försvarsmakten att bygga upp större reserver. I det fall regeringen beslutar om forcerad krigsförbandsproduktion vore sådana reserver det första man bygger nya förband ur, vilket erfarenheter från Ukraina stödjer. Det är också positivt från övriga totalförsvaret att Plikt och prövningsverket har uppgifter om vilken militär användbarhet de värnpliktiga har.

Villkoren för totalförsvarspliktiga

Utredningen berör både dagersättning, som betalas till värnpliktiga under grundutbildning, och dagpenning, som betalas till dem som kallas in till repetitionsutbildning, beredskaps- eller krigstjänstgöring och föreslår flera förbättringar av villkoren. Utredningen föreslår höjd dagersättning samt att dagpenningen ska beräknas som 100 % av en värnpliktigs sjukpenninggrundande inkomst. Det är rimligt när en mindre del av befolkningen är ianspråktagen att ersättningarna är förmånliga. Härvid borde dagersättningen till värnpliktiga när tjänstgöringen överstiger ett år övervägas att ökas ytterligare. Detsamma gäller vilken princip som ska tillämpas för maxbelopp för dagpenningen (ett alternativ vore att överväga inkomstbasbeloppet).

Reservofficerare

Utredningen pekar på att om det framgent föreligger ett större behov av reservofficerare för tjänstgöring i grundorganisationen än dagens regelverk medger (inte tillåtas tjänstgöra mer än tre år under en åttaårsperiod, den s k "3/8-regeln) behöver det utredas närmare. En sådan utredning kunde även avhandla behovet att reservofficerares tjänstgöringsskyldighet utan föregående planering vid särskilda skäl som aktivering och

beredskapshöjningar inom ÖB:s mandat. Det senare bör övervägas reglering i författning, inte som nu enbart i kollektiv- eller anställningsavtal.

Gruppbefäl, soldater och sjömän

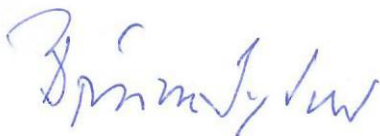
Till skillnad från reservofficerare har tidvis tjänstgörande gruppbefäl, soldater och sjömän ingen tjänstgöringsskyldighet utöver det som följer av anställningsavtal (troligen en kvarleva från den tid då systemet med anställda GSS infördes och tanken på nationell beredskap var "vilande"). Detta förhållande torde behöva förändras, men avhandlas inte av utredningen som förslag. På motsvarande sätt som för reservofficerare (ovan) behöver frågan om tidvis tjänstgörande gruppbefäl, soldater och sjömän tjänstgöringsskyldighet, utan föregående planering vid särskilda skäl som aktivering och beredskapshöjningar inom ÖB:s mandat, behöva utredas och regleras i författning, inte som nu enbart i kollektiv- eller anställningsavtal (och regleras lika för de olika personalkategorierna).

Försvarsmaktens civila arbetstagare

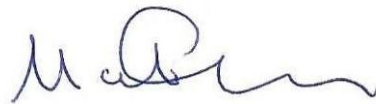
Utredningen föreslår att en ny personalkategori införs: tidvis tjänstgörande civila. Här bör ovanstående princip skissade princip om likhet tillämpas på ett annat sätt än utredningen föreslår. Anställningen bör likna reservofficerens, där tjänstgöring i grundberedskap sker utifrån en tjänstgöringsplan. I högre beredskap kan tjänstgöringsskyldighet uppstå på precis motsvarande premisser som för RO och GSS/T. Det bör analogt med ovan vara författningsreglerat, inte bara i avtal. (En randanmärkning skulle vara att utredningen syns se regleringar gentemot de anställda i mångt och mycket som en arbetsmarknadsfråga, när det ytterst kan ses som en beredskapsfråga. Det senare innebär att tillgängligheten med personal i höjd beredskap borde övervägas för författningsreglering, inte enbart framgå i avtal.)

Beslut

Beslut i detta ärende har fattats av akademiens presidium per capsulam den 7 november 2025.

Björn von Sydow
Akademiens styresman

Mats Ström
Ständig sekreterare